

POSTĘPOWANIE DÓWODOWE

Komentarz
do art. 227–315 k.p.c.

redakcja naukowa
Tadeusz Ereciński, Marcin Dziurda

Tadeusz Ereciński

KOMENTARZE

POSTĘPOWANIE DOWODOWE

Komentarz
do art. 227–315 k.p.c.

redakcja naukowa
Tadeusz Ereciński, Marcin Dziurda

Tadeusz Ereciński

KOMENTARZE

Wolters Kluwer

WARSZAWA 2024

Stan prawny na 2 kwietnia 2024 r.

Wydawczyni
Klaudia Szawłowska

Redaktorka prowadząca
Joanna Tchorek

Opracowanie redakcyjne
JustLuk

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni[♥]

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-552-9

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluger.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.) (wyciąg)	17
Dział III. Dowody	19
Rozdział 1. Przedmiot i ocena dowodów	19
Art. 227. [Przedmiot dowodu]	19
Art. 228. [Fakty notoryjne i znane z urzędu]	29
Art. 229. [Fakty przyznane przez stronę przeciwną]	36
Art. 230. [Fakty niezaprzeczone]	39
Art. 231. [Domniemanie faktyczne]	41
Art. 232. [Ciężar dowodu]	49
Art. 233. [Zasada swobodnej oceny dowodów]	62
Art. 234. [Domniemania prawne]	71
Rozdział 2. Postępowanie dowodowe	74
Oddział 1. Przepisy ogólne	74
Art. 235. [Zasada bezpośredniości; przeprowadzenie dowodu na odległość]	74
Art. 235 ¹ . [Wniosek o przeprowadzenie dowodu]	82
Art. 235 ² . [Przesłanki pominięcia dowodu]	86
Art. 236. [Postanowienie dowodowe]	94
Art. 237. [Wpływ niestawiennictwa stron]	100
Art. 238. [Protokół postępowania przed sędzią wyznaczonym lub przed sądem wezwanym]	101
Art. 239. [Prawa sędziego wyznaczonego i sądu wezwanego]	102

Art. 240.	[Związanie postanowieniem dowodowym]	104
Art. 241.	[Powtórzenie lub uzupełnienie postępowania dowodowego]	106
Art. 242.	[Oznaczenie terminu na przeprowadzenie dowodu]	108
Art. 242 ¹ .	[Obowiązki strony wnoszącej o wezwanie na rozprawę świadka, biegłego lub innej osoby]	109
Art. 242 ² .	[Przyrzeczenie osoby stawiającej przed sądem]	111
Art. 243.	[Uprawdopodobnienie]	112
Oddział 2.	Dokumenty	114
Art. 243 ¹ .	[Stosowanie przepisów do dokumentów zawierających tekst]	114
Art. 243 ² .	[Dowody z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy lub do nich dołączonych]	123
Art. 244.	[Dokumenty urzędowe]	127
Art. 245.	[Dokument prywatny]	143
Art. 246.	[Ograniczenia dowodów ze świadków i z przesłuchania stron]	150
Art. 247.	[Dowód przeciwko podstawie lub ponad podstawę dokumentu]	159
Art. 248.	[Obowiązek przedstawienia dokumentu]	165
Art. 249.	[Księgi i dokumenty przedsiębiorstwa]	170
Art. 250.	[Odpis lub wyciąg z dokumentu]	171
Art. 251.	[Grzywna]	174
Art. 252.	[Zaprzeczanie prawdziwości dokumentu urzędowego]	175
Art. 253.	[Zaprzeczanie prawdziwości dokumentu prywatnego]	178
Art. 254.	[Badanie prawdziwości dokumentu w postępowaniu cywilnym]	181
Art. 255.	[Grzywna]	184
Art. 256.	[Dokument w języku obcym]	185
Art. 257.	[Uszkodzenia dokumentu]	186
Oddział 3.	Zeznania świadków	186
Art. 258.	(uchylony).	193
Art. 259.	[Niemożność bycia świadkiem]	193
Art. 259 ¹ .	[Mediator]	198

Art. 260.	[Współuczestnik sporu]	198
Art. 261.	[Prawo odmowy zeznań]	199
Art. 262.	[Treść wezwania]	203
Art. 263.	[Świadkowie przesłuchiwanie w miejscu ich pobytu]	205
Art. 263 ¹ .	[Sprzeciw wobec przesłuchania świadka poza salą sądową w ramach posiedzenia zdalnego]	206
Art. 264.	[Kolejność przesłuchania]	207
Art. 265.	[Tłumacz]	208
Art. 266.	[Upředzenie świadka; przyrzeczenie]	209
Art. 267.	[Zwolnienie świadka od przyrzeczenia]	210
Art. 268.	[Treść przyrzeczenia]	211
Art. 269.	[Formy składania przyrzeczenia]	212
Art. 270.	(uchylony).	213
Art. 271.	[Zeznanie świadka]	213
Art. 271 ¹ .	[Zeznanie świadka składane na piśmie]	216
Art. 272.	[Konfrontacja świadków]	221
Art. 272 ¹ .	[Przesłuchanie świadka z udziałem biegłego lekarza lub psychologa]	222
Art. 273.	[Odczytanie, uzupełnienie lub sprostowanie zeznań]	224
Art. 274.	[Procesowa kara porządkowa]	226
Art. 275.	[Usprawiedliwienie niestawienia]	227
Art. 276.	[Nieuzasadniona odmowa zeznań lub przyrzeczenia]	228
Art. 276 ¹ .	[Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierza]	229
Art. 277.	[Zwrot wydatków świadka]	229
Oddział 4.	Opinia biegłych	230
Art. 278.	[Wezwanie biegłych]	230
Art. 278 ¹ .	[Dopuszczenie dowodu z opinii sporządzonej na zlecenie organu władzy publicznej w innym postępowaniu]	248
Art. 279.	(uchylony).	250
Art. 280.	[Odmowa przyjęcia obowiązku przez biegłego]	250
Art. 281.	[Wyłączenie biegłego]	252
Art. 282.	[Treść przyrzeczenia biegłego]	256
Art. 283.	(uchylony).	258

Art. 284.	[Zarządzenia sądu]	259
Art. 285.	[Uzasadnienie opinii biegłego; opinia łączna; dodatkowy termin]	262
Art. 286.	[Wyjaśnienie opinii; opinia uzupełniająca]	266
Art. 287.	[Grzywna]	270
Art. 288.	[Wynagrodzenie biegłego]	271
Art. 289.	[Odpowiednie stosowanie]	277
Art. 290.	[Opinia instytutu naukowego lub naukowo- -badawczego]	278
Art. 290 ¹ .	[Opinie opiniodawczego zespołu sądowych specjalistów]	285
Art. 291.	[Wynagrodzenie instytutu]	287
Oddział 5.	Ogłędziny	287
Art. 292.	[Zarządzenie ogłędzin]	287
Art. 293.	[Przedmiot ogłędzin]	290
Art. 294.	[Udostępnienie przedmiotu ogłędzin]	291
Art. 295.	[Zaniechanie ogłędzin]	292
Art. 296.	[Grzywna]	293
Art. 297.	[Zwrot wydatków]	293
Art. 298.	[Ogłędziny osoby]	293
Oddział 6.	Przesłuchanie stron	294
Art. 299.	[Dowód z przesłuchania stron]	294
Art. 300.	[Reprezentacja osoby prawnej i Skarbu Państwa]	301
Art. 301.	[Powództwo na rzecz oznaczonej osoby]	304
Art. 302.	[Przesłuchanie jednej strony]	304
Art. 303.	[Sposób przesłuchania; odebranie przysiężenia]	307
Art. 304.	[Upředzenie o odpowiedzialności karnej]	308
Oddział 7.	Inne środki dowodowe	311
Art. 305.	[Grupowe badanie krwi]	311
Art. 306.	[Pobranie krwi]	315
Art. 307.	[Przeprowadzenie dowodu z grupowego badania krwi]	317
Art. 308.	[Dowody z dokumentów zawierających zapis obrazu lub dźwięku]	319
Art. 309.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o dowodach]	323

Rozdział 3. Zabezpieczenie dowodów	330
Art. 310. [Przesłanki zabezpieczenia dowodu]	330
Art. 311. [Sąd właściwy]	335
Art. 312. [Wniosek o zabezpieczenie dowodu]	336
Art. 313. [Wypadki niecierpiące zwłoki]	337
Art. 314. [Wezwanie zainteresowanych]	337
Art. 315. [Wskazywanie uchybień]	338

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

EKPC	– Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.)
k.h.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks Handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2024 r. poz. 17 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.)

k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2024 r. poz. 18 ze zm.)
nowelizacja z 4.07.2019 r.	– ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1469 ze zm.)
nowelizacja z 10.07.2015 r.	– ustawa z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1311 ze zm.)
nowelizacja z 9.03.2023 r.	– ustawa z 9.03.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 614)
nowelizacja z 7.07.2023 r.	– ustawa z 7.07.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1860)
p.a.s.c.	– ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1378 ze zm.)
pr. adw.	– ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.)
pr. aut.	– ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2509)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2023 r. poz. 2488 ze zm.)
pr. not.	– ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1799 ze zm.)
pr. weksl.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 334)
p.w.p.	– ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1170)
reg. sąd.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2018 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2514)

---

u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1144 ze zm.)
u.k.w.h.	– ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2023 r. poz. 1984 ze zm.)
u.o.i.n.	– ustawa z dnia z dnia 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 756 ze zm.)
u.o.k.k.	– ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2023 r. poz. 1689 ze zm.)
u.r.p.	– ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166 ze zm.)
ustawa o KRS	– ustawa z 20.08.2000 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2023 r. poz. 685 ze zm.)

2. Czasopisma i zbiory orzecznictwa

Biul. SN	– Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego (od 1988 r. – Biuletyn Sądu Najwyższego)
BMS	– Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
DPP	– Demokratyczny Przegląd Prawniczy
Dz.Urz. MZiOS	– Dziennik Urzędowy Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej
IC	– Izba Cywilna. Biuletyn Sądu Najwyższego
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NP	– Nowe Prawo
OSN	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (do 1962 r.)
OSNAPIUS	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (od 1994 r.)
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna (od 1995 r.)
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Zbiór Dodatkowy
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna oraz Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (od 1963 r. do 1994 r.)

OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (od 2003 r.)
OSNPG	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Biuletyn Prokuratury Generalnej
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, seria A
Pal.	– Palestra
PES	– Problemy Egzekucji Sądowej
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PN	– Przegląd Notarialny
PPC	– Polski Proces Cywilny
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	– Przegląd Prawa i Administracji
PPiPS	– Prawo Pracy i Prawo Socjalne – Przegląd Orzecznictwa
Pr. Spółek	– Prawo Spółek
Probl. Praw.	– Problemy Praworządności
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PWS	– Problemy Wymiaru Sprawiedliwości
R. Pr.	– Radca Prawny
Rej.	– Rejent
Rodz. i Pr.	– Rodzina i Prawo
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SC	– Studia Cywilistyczne
SP	– Studia Prawnicze
Wok.	– Wokanda
WPP	– Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Orz.	– Zbiór Orzeczeń

ZNIBPS	– Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego

3. Inne

BMS	– Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SN	– Sąd Najwyższy
TK	– Trybunał Konstytucyjny

USTAWA

z 17 listopada 1964 r.

Kodeks postępowania cywilnego

(Dz.U. z 2023 r. poz. 1550; zm. Dz.U. z 2023 r. poz. 1606, poz. 1615,
poz. 1667, poz. 1860)

(wyciąg)

DZIAŁ III

Dowody

ROZDZIAŁ 1

Przedmiot i ocena dowodów

Art. 227. [Przedmiot dowodu]

Przedmiotem dowodu są fakty mające dla rozstrzygnięcia sprawy istotne znaczenie.

_____	Spis treści	_____
Pojęcie dowodu		19
Ciężar dowodu		20
Przedmiot dowodu		22
Pominięcie dowodu		24
Dowód uzyskany sprzecznie z prawem		25
Prawo unijne		28

Pojęcie dowodu

1. Każde twierdzenie strony oraz uczestnika postępowania powinno być poparte dowodami. Pojęcie dowodu ma wiele znaczeń. Oznaczać może przebieg rozumowania, które prowadzi do przeświadczenia o stanie

rzeczy, postępowanie dowodowe, środek dowodowy, źródło dowodowe lub fakt dowodowy.

Por. K. Knoppek [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. 2, *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, cz. 2, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2016, s. 147 i n.

Dowodzenie jest czynnością myślową, której celem jest wskazanie prawdziwości lub nieprawdziwości określonych twierdzeń. Przez dowód w ścisłym znaczeniu rozumie się środek dowodowy, tj. ten środek, który umożliwia przekonanie się o istnieniu lub nieistnieniu faktów, a tym samym o prawdziwości bądź nieprawdziwości twierdzeń o tych faktach.

W doktrynie wyodrębnia się ostatnio „prawo do dowodu”. Dotyczy ono poszukiwania środków dowodowych, ich wykorzystania przed sądem oraz oceny przez sędziego.

Por. K. Piasecki, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012, s. 30 i n.

Prawo do dowodu można wywieść z konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 Konstytucji RP) i art. 6 EKPC. Bez dowodów realizacja prawa do sądu byłaby bowiem iluzoryczna. Prawo do dowodu współcześnie postrzegane być powinno nie tylko jako możliwość przeprowadzenia postępowania dowodowego w celu wykazania prawdziwości posiadanej już wiedzy o faktach, ale także jako uprawnienie do poznania istniejących innych dowodów, których przeprowadzenie przed sądem mogłoby umożliwić stronie poznanie nieznanych jej informacji o faktach dotyczących jej prawa (zob. M. Rejda [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 2, *Komentarz do art. 205¹–424¹²*, red. A. Marciniak, Warszawa 2019, s. 132).

Ciężar dowodu

2. W ścisłym związku z problematyką dowodzenia i środków dowodowych pozostaje zagadnienie ciężaru dowodu, uregulowane przede

wszystkim w art. 6 k.c. („ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne”). Wiąże się to zatem z obowiązkiem twierdzenia i dowodzenia tych wszystkich okoliczności, które, stosownie do art. 227, mogą być przedmiotem dowodu. Zob. H. Dolecki, *Ciężar dowodu w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1998; J. Adrych-Brzezińska, *Ciężar dowodu w prawie i procesie cywilnym*, Warszawa 2015.

3. Wyróżnia się trzy rodzaje faktów, które wymagają udowodnienia w procesie cywilnym: prawotwórcze, tamujące powstanie prawa oraz niweczące prawo. Faktów tworzących prawo (np. fakt zawarcia umowy) powinien w zasadzie dowieść powód, podobnie jak istnienia swojej czynnej legitymacji procesowej oraz legitymacji biernej pozwanego. Powód dowodzi również faktów uzasadniających jego odpowiedź na zarzuty pozwanego. Pozwany zaś dowodzi faktów uzasadniających jego zarzuty przeciwko roszczeniu powoda. Faktów tamujących (np. brak warunku ważności czynności prawnej) oraz niweczących (np. fakt zapłaty, przedawnienie) powinien dowieść przeciwnik tej strony, która występuje z roszczeniem, czyli z zasady pozwany. Prawo materialne – poza ogólną regułą zawartą w art. 6 k.c. – ustanawia reguły szczególne, które odmiennie rozkładają ciężar dowodu (np. w art. 429, 433, 471 k.c.).
4. Ze względu na art. 232 i możliwość dopuszczenia dowodów z urzędu strona, na której spoczywa ciężar dowodu, ponosi mniejsze ryzyko ujemnych skutków braku aktywności. W uchwale SN (7) z 21.11.1969 r., III PZP 24/69, OSNCP 1970/5, poz. 76, trafnie podkreślono, że rozkład ciężaru udowodnienia faktów nie jest przeprowadzony wyraźnie. Sąd, dążąc do wykrycia prawdy, pobudza w tym celu inicjatywę stron i uczestników postępowania, a także działa z urzędu. Jeżeli jednak twierdzenie istotne dla rozstrzygnięcia sprawy nie zostanie udowodnione, to o merytorycznym rozstrzygnięciu sprawy decyduje rozkład ciężaru dowodu.
5. Naruszenie reguł dotyczących rozkładu ciężaru dowodu może stanowić naruszenie bądź prawa materialnego, bądź prawa procesowego – zależnie od tego, w związku z czym nastąpiło ich naruszenie w postępowaniu.

niu cywilnym (W. Siedlecki, *Podstawy rewizji cywilnej*, Warszawa 1959, s. 125 i n.). Por. także K. Knoppek [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. 2, cz. 2, red. T. Wiśniewski, s. 140 i n. Zob. ponadto P. Ryłski, *Stopień dowodu w postępowaniu cywilnym – zagadnienia podstawowe*, PPC 2016/3, s. 491 i n.

6. Domniemania prawne nie zwalniają strony od ciężaru dowodu, lecz jedynie go ułatwiają. Por. uwagi do art. 234.

Przedmiot dowodu

7. Przedmiotem dowodu są fakty (twierdzenia o faktach), tzw. zasady doświadczenia, oraz w wyjątkowych wypadkach prawo. Faktami są wszelkiego rodzaju zjawiska i zdarzenia oznaczone w czasie i przestrzeni, byłe lub współczesne, a także stany świata zewnętrznego i stany psychiczne (np. zamiar, wola, zgoda). Przedmiotem dowodu mogą być także fakty procesowe mające znaczenie dla określenia przesłanek procesowych. Por. także uwagi K. Kołakowskiego, *Dowodzenie w procesie cywilnym*, Warszawa 2000, s. 22 i n.
8. Przez zasady doświadczenia rozumie się ogólne sądy, jak również szczególne wiadomości z zakresu poszczególnych dziedzin nauki, sztuki, techniki i przemysłu. Mają one służyć sądowi głównie do ustalenia okoliczności faktycznych i do należytej ich subsumcji pod przepisy prawne. Najczęstszym środkiem dowodowym, za pomocą którego można – w razie wątpliwości – ustalić te zasady, będzie dowód z opinii biegłego, a w dalszej kolejności dowód z dokumentu (por. K. Piasecki, *Zasady doświadczenia w procesie cywilnym*, NP 1973/2, s. 188).
9. Prawo w zasadzie nie powinno być przedmiotem dowodu (*iura novit curia*). Zasadę tę współcześnie należy rozumieć w ten sposób, że sąd ma możliwość dotarcia do każdego przepisu prawa krajowego. Nie wyklucza to jednak dowodzenia treści norm technicznych, tariff i cenników oraz innych ogłoszonych aktów prawnych, które mogą być znane tylko stronom. Prawo obce, które sąd ma obowiązek zastosować na podstawie normy kolizyjnej, może być natomiast dowodzone za

pomocą adekwatnych środków dowodowych. Zasady ustalania treści prawa obcego i stwierdzanie obcej praktyki określał dawniej art. 1143 (por. T. Ereciński, *Prawo obce w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1981), a obecnie art. 51a p.u.s.p.

10. Przedmiotem dowodu mogą być także zwyczaje oraz prawo zwyczajowe. Kodeks cywilny nawiązuje do zwyczajów m.in. w art. 56, 65, 69, 287, 298, 354, 922, 994.

Por. Ł. Błaszczak, *Zwyczaj i prawo zwyczajowe w sądowym stosowaniu prawa a potrzeba wprowadzenia normy na kształt art. 344 Kodeksu postępowania cywilnego z 1932 r.*, PPC 2020/3, s. 346 i n.

11. Co do faktów niewymagających dowodów por. art. 228–231.
12. Przedmiotem dowodu są fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy; istotność ta wynika z przedmiotu postępowania i wiąże się z twierdzeniami faktycznymi stron. Powoływane fakty powinny mieć znaczenie prawne. Selekcji faktów dokonuje sąd, uwzględniając zasadę prawdy materialnej i zasadę kontradiktoryjności. W ostatecznym wyniku istotność faktu jest oceniana przez sąd z punktu widzenia prawa materialnego.

O tym, jakie okoliczności – jako istotne (art. 227, art. 316 § 1) – wymagają wyjaśnień, decydują przepisy prawa materialnego, które powinny być zastosowane w rozpoznawanej sprawie (z uzasadnienia orzeczenia SN z 30.08.1990 r., IV CR 236/90, OSNCP 1991/10–12, poz. 125); por. także wyrok SN z 27.01.2011 r., I CSK 237/10, LEX nr 784978, oraz postanowienie SN z 10.02.2012 r., II CSK 357/11, LEX nr 1133804.

W orzeczeniu z 17.04.1998 r., II CKN 683/97, LEX nr 322007, Sąd Najwyższy stwierdził, że według art. 227 sąd określa przedmiot postępowania dowodowego przez wskazanie, jakie fakty mają „zdatność” dowodową, a więc jakie zjawiska świata zewnętrznego oraz jakie okoliczności oraz stany i stosunki są przedmiotem dowodzenia w procesie cywilnym, a ściślej, w konkretnej sprawie przedstawionej do rozstrzygnięcia.

13. Istotność faktów wiąże się również z podstawą faktyczną powództwa (por. art. 187 § 1). Uzasadniając powództwo, powód subiektywnie określa stan faktyczny sprawy. Będzie on wtedy przedmiotem dowodu, gdy dotyczy okoliczności, które z punktu widzenia prawa materialnego mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy; istotne znaczenie mają zaś te fakty, które odpowiadają hipotezom tych przepisów prawa materialnego, które mają zastosowanie w sprawie.
14. Według orzeczenia SN z 18.10.1995 r., III ARN 41/95, OSNAPiUS 1996/8, poz. 110, stanowisko sądu, że nie istnieje możliwość ustalenia określonej istotnej dla sprawy okoliczności, powinno być poprzedzone przeprowadzeniem postępowania dowodowego w tym zakresie. Jeśli takiego postępowania nie było, twierdzenie o niemożliwości ustalenia takiej okoliczności może być uznane za dowolne, a więc naruszające prawo. W wyroku z 9.02.2000 r., III CKN 434/00, LEX nr 530599, Sąd Najwyższy stwierdził, że art. 227 nie może być przedmiotem naruszenia sądu, ponieważ nie jest on źródłem obowiązków ani uprawnień jurysdykcyjnych, lecz określa jedynie wolę ustawodawcy ograniczenia kręgu faktów, które mogą być przedmiotem dowodu w postępowaniu cywilnym.

Naruszenie art. 227 może być jednak podstawą sformułowania zarzutu, jeżeli strona wykaże, że sąd przeprowadził dowód na okoliczności niemające istotnego znaczenia w sprawie i mogło to mieć wpływ na wynik sprawy, a także gdy sąd odmówił przeprowadzenia dowodu na fakty mające istotne znaczenie w sprawie, wadliwie oceniając, że nie mają one takiego charakteru (por. wyrok SN z 4.11.2008 r., II PK 47/08, LEX nr 500202, i postanowienie SN z 11.05.2005 r., III CK 548/04, LEX nr 151666). Z reguły zarzutowi naruszenia art. 227 powinno jednak towarzyszyć wskazanie na uchybienie innym przepisom regulującym postępowanie dowodowe (np. art. 205¹² lub art. 278 § 1). Tak też Sąd Najwyższy w wyroku z 10.03.2011 r., II UK 306/10, LEX nr 885008.

Pominięcie dowodu

15. Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego pominięcie dowodu wobec dostatecznego wyjaśnienia okoliczności spornych do-

puszczalne jest tylko wówczas, gdy okoliczności, na które dowód został powołany, są wyjaśnione z takim wynikiem, który jest zgodny z twierdzeniami strony powołującej dowód. Tylko wtedy przeprowadzenie dalszych dowodów jest zbędne, skoro zmierzają one do tego samego rezultatu, który już został osiągnięty (por. np. orzeczenie SN z 3.10.1950 r., C 223/50, OSN 1951/III, poz. 72; wyrok SN z 18.09.1969 r., II CR 308/69, OSNCP 1970/7–8, poz. 130; wyrok SN z 12.10.1972 r., II CR 388/72, LEX nr 7153).

W orzeczeniu z 7.03.2001 r., I PKN 299/00, OSNAPiUS 2002/23, poz. 573, Sąd Najwyższy stwierdził, że do naruszenia art. 227 dochodzi wówczas, gdy sąd oddała wnioski dowodowe zmierzające do wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy.

16. Nie jest uchybieniem procesowym pominięcie dalszych dowodów, gdy w świetle zebranego materiału istotne okoliczności stały się między stronami niesporne, a dalsze dowody miałyby jedynie służyć naświetleniu okoliczności towarzyszących, nieistotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (wyrok SN z 27.08.1970 r., II CR 377/70, LEX nr 6781). Por. uwagi do art. 235².

Dowód uzyskany sprzecznie z prawem

17. Kodeks postępowania cywilnego nie zawiera ogólnego zakazu wykorzystywania w postępowaniu cywilnym dowodów uzyskanych w sposób spreczny z prawem. Analiza przepisów Konstytucji, poszczególnych przepisów Kodeksu cywilnego i Kodeksu postępowania cywilnego, ustawy o ochronie informacji niejawnych oraz umów międzynarodowych, ratyfikowanych przez Polskę, uzasadnia jednak tezę o niedopuszczalności – co do zasady – wykorzystywania w postępowaniu cywilnym dowodów uzyskanych w taki sposób, z uwzględnieniem jednak zasady proporcjonalności.

Por. E. Wengerek, *Korzystanie w postępowaniu cywilnym ze środków dowodowych uzyskanych sprzecznie z prawem*, PiP 1977/2, s. 33; F. Zedler, *Dopuszczalność dowodu z taśmy magnetofonowej*

w postępowaniu cywilnym [w:] *Proces i prawo. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Jerzego Jodłowskiego*, red. E. Łętowska, Osolineum 1989, s. 533 i n.; A. Laskowska, *Dowody w postępowaniu cywilnym uzyskane w sposób sprzeczny z prawem*, PiP 2003/12, s. 88 i n.; A. Laskowska, *Glosa do wyroku SN z 25.04.2003 r., IV CKN 94/01*, PS 2004/11–12, s. 156 i n.; M. Krakowiak, *Potajemne nagranie na taśmę jako dowód w postępowaniu cywilnym*, M. Praw. 2005/24, s. 1250; D. Korszeń, *Zakres zakazu przeprowadzania w postępowaniu cywilnym dowodów nielegalnych (bezprawnych)*, M. Praw. 2013/1, s. 5 i n.; K. Knoppek [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. 2, cz. 2, red. T. Wiśniewski, s. 108–131; B. Karolczyk, *Dopuszczalność „dowodów uzyskanych z naruszeniem prawa” w postępowaniu cywilnym*, PS 2012/4, s. 88 i n.; M. Białecki, *Doktryna „owoców zatrutego drzewa” w postępowaniu cywilnym* [w:] *Współczesne problemy postępowania cywilnego. Zbiór studiów*, red. K. Flaga-Gieruszyńska, A. Klich, Toruń 2015, s. 202 i n.; Ł. Czarnecki, *Dopuszczalność dowodu bezprawnego (nielegalnego, sprzecznego z prawem) w procesie cywilnym*, M. Praw. 2016/16; K. Gajda-Roszczyńska, *Kilka uwag o dopuszczalności dowodów nielegalnych na tle prawno-porównawczym w polskim postępowaniu cywilnym* [w:] *Sine iura et studio. Księga jubileuszowa dedykowana sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, red. T. Ereciński, P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2016, s. 95 i n.; K. Gajda-Roszczyńska, *Ograniczenia dopuszczalności dowodów nielegalnych w postępowaniu cywilnym – granica czy fundament dążenia do prawdy w postępowaniu cywilnym*, PPC 2016/3, s. 403 i n.; A. Kruszewski, *Wykorzystanie nagrań wykonanych bez zgody osoby nagrywanej w postępowaniu cywilnym*, Pal. 2016/6; T. Iwanicki, *Możliwość wykorzystania „dowodów nielegalnych” w postępowaniu cywilnym w świetle orzecznictwa oraz doktryny*, Pal. 2016/5, s. 19 i n.; *Problem dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem w procesie cywilnym*, red. K. Knoppek, Poznań 2018, s. 16 i n. oraz s. 133 i n.; A. Skorupka, *Dopuszczalność dowodu sprzecznego z prawem w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2018, s. 299 i n.; B. Gadek, *Bezprawny dowód z korespondencji internetowej stron w postępowaniu cywilnym*, „Prawo Mediów Elektronicznych” 2018/3, s. 16 i n.; D. Wybrańczyk, *Dowód z nagra-*

nia rozmowy małżonków i z ich korespondencji w sprawie o rozwód – głos w dyskusji, PPC 2023/1, s. 44 i n.

Dowód „bezprawny” to dowód uzyskany z naruszeniem prawa materialnego (w szczególności przepisów o ochronie dóbr osobistych) lub procesowego oraz zasad współżycia społecznego (dobrych obyczajów). Za niedopuszczalne należy uznać wykorzystanie dowodów uzyskanych w sposób sprzeczny z prawem do naruszenia integralności fizycznej i psychicznej człowieka (art. 40 i 41 Konstytucji RP, art. 3 i 5 EKPC). Interes strony może uzasadniać naruszenie prawa do prywatności strony przeciwnej lub osób trzecich. Sąd, kierując się zasadą swobodnej oceny dowodów, w powiązaniu z zasadą kontrydiktoryjności i równości stron, może zatem nie dopuścić lub nie uwzględnić dowodu uzyskanego sprzecznie z prawem. Problem dopuszczenia dowodów uzyskanych sprzecznie z prawem to zatem konieczność rozstrzygnięcia kolizji kilku różnych dóbr i wartości objętych ochroną prawną w konkretnych okolicznościach sprawy (zob. też wyrok SN z 24.02.2004 r., III CK 329/02, OSNC 2005/3, poz. 48).

W wyroku z 22.04.2016 r., II CSK 478/15, OSNC-ZD 2018/1, poz. 7, Sąd Najwyższy przyjął, że w postępowaniu cywilnym niedopuszczalne jest prowadzenie dowodu z nagrań uzyskanych w sposób przestępczy z naruszeniem art. 267 k.k. Nie jest natomiast wyłączone wykorzystanie dowodu z niebłędnego wynikiem przestępstwa nagrania utrwalającego rozmowę, w której uczestniczy nagrywający.

18. Przepisy przewidują ponadto ograniczenia w wykorzystaniu określonych środków dowodowych (por. np. art. 259–261, 248 § 2 k.p.c.; art. 15 ust. 2 pr. pras.; zob. ponadto art. 4 ust. 2 u.o.i.n.). Zob. także A. Skąpski, *Ograniczenia dowodzenia w procesie cywilnym*, Warszawa–Kraków 1981.
19. Artykuł 14 ust. 4 u.ś.k. wprowadził zakaz przeprowadzania czynności dowodowych zmierzających do ujawnienia okoliczności związanych z ochroną świadka koronnego i jego osoby najbliższej. W uchwale z 30.11.2011 r., III CZP 73/11, OSNC 2012/4, poz. 49, Sąd Najwyższy

przyjął, że zakaz ten dotyczy postępowania cywilnego oraz obejmuje także okres po ustaniu ochrony i pomocy przewidzianej w tej ustawie. Zauważył, że działanie tego zakazu dowodowego może doprowadzić do ograniczenia, a niekiedy do odjęcia określonego kręgowi osób prawa do sądu, uznał jednak to obciążenie za immanentnie związane z funkcjonowaniem instytucji świadka koronnego. Sąd Najwyższy zaakceptował tezę, że w razie kolizji różnych wartości konstytucyjnych niezbędne jest ich wszechstronne wyważenie; ochrona bezpieczeństwa publicznego przed szczególnie groźną przestępczością zorganizowaną uzasadnia w pewnych przypadkach odstępianie od uznawanych i stosowanych w demokratycznym państwie prawnym zasad procesowych. Sąd Najwyższy krytycznie jednak ocenił stan legislacji w omawianym zakresie.

Prawo unijne

20. Przeprowadzanie dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych w prawie unijnym reguluje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2020/1783 z 25.11.2020 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych (przeprowadzanie dowodów) (Dz.Urz. UE L 405, s. 1). Zasadniczym celem tego rozporządzenia jest usprawnienie współpracy między sądami państw członkowskich w dziedzinie przeprowadzania dowodów. Usprawnienie to polega na uproszczeniu i przyspieszeniu tej współpracy. Por. J. Ciszewski, *Przeprowadzanie dowodów w sprawach cywilnych i handlowych w państwach Unii Europejskiej. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 22 i n.
21. Por. m.in. Ł. Błaszczak, *Metodologiczne podstawy teorii dowodów w postępowaniu cywilnym* [w:] *Dowody w postępowaniu cywilnym*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010; D. Duda, *Ciężar dowodu przed sądem pracy*, M. Praw. 2001/1; J. Dąbrowa, *Znaczenie domniemań prawnych w polskim procesie cywilnym*, Warszawa–Wrocław 1962; H. Dolecki, *Ciężar dowodu w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1998; S. Hanausek, *Ochrona praw jednostki w cywilnym postępowaniu dowodowym*, ZNUJ 1975/85; S. Ha-

nausek, *Problematyka ciężaru dowodu w sądowym postępowaniu cywilnym* [w:] *Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha*, red. M. Jędrzejewska, T. Ereciński, Warszawa 1985; H. Jakimko, W. Jakimko, *Rozkład ciężaru dowodu i jego konsekwencje w polskim procesie cywilnym*, PPIA 2001/46; K. Kołakowski, *Dowodzenie w procesie cywilnym*, Warszawa 2000; L. Morawski, *Ciężar dowodu – niektóre problemy dowodowe*, SC 1982/32; L. Morawski, *Domniemania a dowody prawnicze*, Toruń 1981; K. Piasecki, *Znaczenie procesowe faktów powszechnie znanych i faktów znanych sądowi urzędowo*, Pal. 1961/10; M. Piotrowski, *Dowody w pismach procesowych*, M. Praw. 2000/10; W. Siedlecki, *Uchybienia procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1971; A. Skąpski, *Przedmiot ustaleń sądu w sprawie cywilnej*, SC 1979/30; Z. Świeboda, *Koncentracja i wykorzystanie dowodów w postępowaniu cywilnym (rozpoznawczym)*, ZNIBPS 1979/11; J. Turek, *Czynności dowodowe sądu w procesie cywilnym*, Kraków 2003; J. Turek, *Procesowe skutki uchybień dowodowych sądu*, cz. 1, M. Praw. 2003/5; J. Turek, *Procesowe skutki uchybień dowodowych sądu*, cz. 2, M. Praw. 2003/6; J. Turek, *Procesowe skutki uchybień dowodowych sądu*, cz. 3, M. Praw. 2003/7; K. Piasecki, *System dowodów i postępowanie dowodowe w sprawach cywilnych*, Warszawa 2012; P. Ryłski, *Działanie sądu z urzędu a podstawa faktyczna wyroku cywilnego*, Warszawa 2009; S. Włodyka, *Zagadnienia dowodowe w nowym Kodeksie postępowania cywilnego*, NP 1966/1; K. Knoppek [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. 2, cz. 2, red. T. Wiśniewski, *passim*; Ł. Błaszczak, *Problematyka umów dowodowych w sądowym postępowaniu cywilnym ze szczególnym uwzględnieniem dowodu z opinii biegłego ad hoc* [w:] *Rola biegłego w postępowaniach sądowych*, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, Wrocław 2016, s. 17–46.

Art. 228. [Fakty notoryjne i znane z urzędu]

§ 1. Fakty powszechnie znane nie wymagają dowodu. Sąd bierze je pod rozwagę nawet bez powołania się na nie przez strony.

§ 2. Nie wymagają dowodu również fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna oraz fakty znane sądowi z urzędu, jednakże sąd powinien zwrócić na nie uwagę stron.

Spis treści	
Fakty notoryjne	30
Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna	32
Fakty znane urzędowo	34

Fakty notoryjne

1. Nie można wskazać niezmiennych kryteriów tego, co jest powszechnie znane. Przyjmuje się z reguły, że faktami powszechnie znanymi (tzw. fakty notoryjne) są okoliczności, zdarzenia, czynności lub stany, które powinny być znane każdemu rozsądnemu i mającemu doświadczenie życiowe mieszkańcowi miejscowości, w której znajduje się siedziba sądu. Za powszechnie znane uważa się np. wydarzenia historyczne, polityczne, zjawiska przyrodnicze, procesy ekonomiczne lub zdarzenia normalnie i zwyczajnie zachodzące w określonym miejscu i czasie.

Por. wyrok SN z 12.05.2000 r., II UKN 540/99, OSNAPiUS 2001/21, poz. 652, i wyrok SN z 5.02.2002 r., II CKN 894/99, LEX nr 54453.

W orzeczeniu z 9.03.1993 r., WRN 8/93, OSNKW 1993/7–8, poz. 49 (z glosami J. Tylmana, OSP 1994/6, s. 293, i S. Przyjemskiego, PS 1996/4), Sąd Najwyższy przyjął, że określenie „fakty powszechnie znane” obejmuje również fakty historyczne, utrwalone w piśmiennictwie naukowym, a więc te relacje o zdarzeniach z przeszłości – w tym także politycznych – które w sposób zgodny z zasadami metodologii naukowej zostały ujawnione przez historyków.

Według postanowienia SN z 26.09.2005 r., II UK 42/05, LEX nr 2636886, warunki przebywania w obozie hitlerowskim są faktem historycznym, powszechnie znanym i niewymagającym – stosownie do art. 228 – dowodów.

2. Istotne dla sprawy fakty notoryjne sąd uwzględnia z urzędu i nie musi zwracać na nie uwagi stron. Z natury rzeczy nie powinno toczyć się

co do nich postępowanie dowodowe. Fakty te, aby mogły stać się elementem stanu faktycznego, mogą być jednak powoływane przez strony dla podkreślenia ich istotności dla sprawy. Mogą one być również przedmiotem rozpatrywania na rozprawie (art. 210 § 3).

3. Sąd nie może przyjąć, że określony fakt, istotny dla rozstrzygnięcia sprawy, jest powszechnie znany, gdy chociaż część zebranego w sprawie materiału temu przeczy (por. wyrok SN z 4.05.1977 r., IV CR 150/77, LEX nr 7934).
4. O tym, czy dany fakt jest faktem powszechnie znanym w znaczeniu procesowym, decyduje wyłącznie sędzia (sąd), do którego należy też ocena stanowiska stron w tym zakresie. Kryterium oceny powinno być obiektywne, a nie subiektywne.

Według wyroku SN z 12.05.2000 r., II UKN 540/99, OSNAPiUS 2001/21, poz. 652, zachowania człowieka dotyczące dbałości o własne zdrowie nie należą do kategorii faktów powszechnie znanych (art. 228 § 1). Por. także postanowienie SN z 28.10.1993 r., II CRN 70/93, OSNCP 1994/5, poz. 115.

5. Różnorodne mogą być źródła wiadomości sędziego i stron o faktach notoryjnych. Nie wszystkie jednak informacje zamieszczone w prasie mogą być wykorzystane do ustalenia, że konkretny fakt jest powszechnie znany (por. orzeczenie SN z 9.01.1951 r., C 436/50, OSN 1951/3, poz. 80).

Fakt, który ze względu na swój charakter może być ustalony jedynie przy wykorzystaniu wiadomości specjalnych (opinii biegłego), nie może być jednocześnie uznany za fakt notoryjny (wyrok SN z 13.12.2013 r., III CSK 66/13, LEX nr 1463871).

Por. ponadto postanowienie SN z 26.11.2014 r., III CSK 254/13, LEX nr 1651013.

W wyroku z 24.04.2013 r., IV CSK 596/12, OSNC-ZD 2014/2, poz. 25, Sąd Najwyższy uznał, że jawność ksiąg wieczystych oraz dostępność

ich treści w systemie informatycznym (art. 2 i 36¹ u.k.w.h.) nie oznacza, że stan prawny wynikający z wpisu do księgi wieczystej jest faktem powszechnie znanym w rozumieniu art. 228 § 1.

W postanowieniu z 26.11.2014 r., III CSK 254/13, OSNC-ZD 2016/1, poz. 12, Sąd Najwyższy uznał natomiast, że wpisy do Krajowego Rejestru Sądowego należy traktować jako fakty powszechnie znane w rozumieniu art. 228 ze względu na treść art. 15 ust. 1 w zw. z art. 13 ust. 1 ustawy o KRS, tj. niewzruszalne domniemanie powszechnej znajomości wpisów w KRS.

6. Ustalone zwyczaje (art. 56 k.c.) – stosownie do okoliczności – mogą być traktowane jako fakty powszechnie znane. Por. wyrok SN z 28.10.2015 r., II CSK 831/14, OSNC-ZD, 2017/2, poz. 27.
7. Fakty notoryjne, na równi z okolicznościami ustalonymi w toku postępowania dowodowego, mogą stanowić podstawę ustaleń faktycznych i podlegają kontroli instancyjnej. Kontrola ta polega na sprawdzeniu, czy do powszechnie znanych faktów sąd pierwszej instancji nie włączył tych, które takiego charakteru nie mają (por. K. Piasecki, *Znaczenie procesowe faktów powszechnie znanych i faktów znanych sądowi urzędowo*, Pal. 1961/10).

Por. także postanowienie SN z 22.07.2010 r., I CSK 313/09, OSNC-ZD 2011/2, poz. 31.

Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna

8. Nowelizacją z 4.07.2019 r. ustawodawca do faktów, na które sąd powinien zwrócić uwagę stron, dodał w § 2 komentowanego przepisu nową kategorię „faktów, o których informacja jest powszechnie dostępna”. W uzasadnieniu projektu zmiany podniesiono, że informatyzacja i globalizacja obiegu informacji doprowadziła do tego, że znaczący zasób wiedzy o faktach jest dostępny dla każdego, w szczególności przez Internet.

Do tej pory w orzecznictwie konsekwentnie przyjmowano, że zamieszczone w Internecie informacje o fakcie nie oznaczały, że jest on powszechnie znany w rozumieniu art. 228 § 1 (por. wyroki SN: z 10.02.2010 r., V CSK 269/09, OSNC 2010/9, poz. 127; z 30.01.2014 r., III CSK 79/13, LEX nr 1463875; z 1.12.2017 r., I CSK 84/17, LEX nr 2433076). Pogląd ten pozostaje aktualny. Informacja o fakcie zamieszczona w Internecie nadal nie staje się faktem notoryjnym (powszechnie znanym), który sąd ma obowiązek wziąć pod rozważę z urzędu. Może być jedynie faktem, o którym informacja jest ewentualnie powszechnie dostępna (np. informacje statystyczne, kartograficzne, techniczne itp.). Nie wymaga on dowodu (art. 228 § 2), ale sąd powinien zwrócić na to uwagę stron.

Należy wziąć przy tym pod uwagę, że to, iż informacja o fakcie jest powszechnie dostępna w Internecie, nie przesądza, że fakt ten jest prawdziwy. Dlatego do komentowanego przepisu należy podchodzić z ostrożnością.

Należy podkreślić, że nadal o tym, iż fakt, o którym informacja została zamieszczona w Internecie, jest powszechnie znany w znaczeniu procesowym, powinien decydować sąd, do którego należy także ocena stanowiska stron. Przemawia za tym to, że choć prawo do Internetu zaliczane jest do podstawowych praw człowieka, to Internet w Polsce ciągle nie jest łatwo powszechnie dostępny, tzn. dostęp do łącza internetowego i dostęp do zasobów globalnej sieci (co do przepisów wspierających rozwój usług i sieci telekomunikacyjnych – zob. ustawa z 7.05.2010 r. o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych, Dz.U. z 2023 r. poz. 773), a także to, że wiele informacji o faktach dostępnych jest w Internecie – dla przeciętnego użytkownika – w ograniczonym zakresie i czasie. Różne są też kompetencje informatyczne poszczególnych sędziów. Nie mogą być uznane za powszechnie dostępne informacje, do których dostęp mają tylko niektórzy użytkownicy Internetu (np. jeżeli dostęp uzależniony jest od szczególnej procedury logowania, obowiązku rejestracji lub uiszczenia dodatkowej opłaty). Ponadto różnego rodzaju informacje rozpowszechniane w Internecie pozbawione są często możliwości weryfikacji ich prawdziwości lub źródła pochodzenia.

Fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna, stanowią kolejny wyjątek od ciężaru udowodnienia twierdzeń strony. Jest to wyjątek od zasady kontrydiktoryjności na rzecz zasady śledczej, pojęcie to powinno zatem być interpretowane ściśle. Trafnie podkreśla się, że powszechna dostępność informacji powinna być badana zarówno w aspekcie podmiotowym, jak i pod kątem sposobu jej uzyskania. Powszechna dostępność oznacza, że każda osoba ma możliwość uzyskania tej informacji bez konieczności podjęcia szczególnych środków w tym celu (np. pozyskanie informacji z Internetu, prasy, radia, telewizji). Sąd powinien jednak zwrócić na taką informację uwagę stron (por. M. Krakowiak, *Nowelizacja k.p.c. mocą ustawy z 4.07.2019 r. Część IV – dowody, postępowanie dowodowe*, M. Praw. 2019/24, s. 1316).

Istotne znaczenie ma także wyznaczenie granicy między informacją powszechnie dostępną a wiedzą specjalistyczną. Strona może uznać, że do rozstrzygnięcia sprawy potrzebna jest taka wiedza, i wnioskować o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego.

Na fakty, o których informacja jest powszechnie dostępna, sąd powinien zwrócić uwagę stron.

Fakty znane urzędowo

9. Fakty znane sądowi urzędowo (obecnie „z urzędu”) są to fakty znane sędziemu (składowi orzekającemu) z jego czynności urzędowych, tzn. takie, z którymi zetknął się on przy dokonywaniu czynności procesowych (np. fakt wszczęcia postępowania spadkowego, zawieszenia postępowania, ogłoszenia upadłości). Okoliczności znane sądowi prywatnie wymagają przeprowadzenia normalnego postępowania dowodowego (por. orzeczenie SN z 17.12.1958 r., 3 CR 462/58, OSN 1962/1, poz. 6).
10. Fakty znane sądowi urzędowo powinny być konkretnie powołane na rozprawie, tak aby strony mogły się co do nich wypowiedzieć. Powołanie w uzasadnieniu orzeczenia znanych sądowi z urzędu okoliczności, które jednak nie były przedmiotem rozprawy, stanowi pogwałcenie